

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА

ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ

Мінск
«Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»
2017

лоруссии и Литве // Из истории философской и общественно-политической мысли Белоруссии. Минск, 1962; Подокшин С.А. Скорина и Будный: очерк философских взглядов. Минск, 1974; Парэцкі Я.І. Сымон Будны. Минск, 1975; Конон В.М. От Ренессанса к классицизму (Становление эстетической мысли в Белоруссии в XVI—XVIII вв.). Минск, 1978; Саверчанка І.В. Сымон Будны — гуманіст і рэфарматар. Мінск, 1993; Дубянецкі Э. Асветнікі Беларусі. Сымон Будны. Васіль Цяпінскі. Ігнацій Пацей. Мінск, 2016.

БУКВІЦА, гл. *Ініцыял*.

БУЛАХАЎ Міхаіл Гапеевіч (22.7.1919, в. Маслакі Горацкага р-на Магілёўскай вобл. — 5.5.2012), беларускі мовазнавец. Д-р філал. навук (1966), праф. (1967). Засл. дзеяч навукі Беларусі (1971). Скончыў Магілёўскі пед. ін-т (1940). У 1945—51 і 1975—2005 у Бел. пед. ун-це, у 1951—65 у Ін-це мовазнаўства імя Я. Коласа АН Беларусі, у 1965—75 у БДУ. Выданні Ф. Скарыны разглядаў як важную крыніцу гіст. вывучэння словаўтваральных працэсаў і звязаных з імі семантычных з’яў. У арт. «Аб словаўтварэнні скарынінскіх выданняў» (1968) разгледзеў асаблівасці выкарыстання Ф. Скарынам мадэляў, на якіх утвараліся назоўнікі мужчынскага, жаночага і сярэдняга роду. Вывучаў прадуктыўныя, малапрадуктыўныя і непрадуктыўныя словаўтваральныя тыпы ў скарынаўскіх выданнях. Ахарактарызаваў ўзаемаадносіны паміж кніжнымі і жывымі нар. словаўтваральнымі нормаўмі ў тэкстах Ф. Скарыны. Апісчыў зах.-слав. словаўтваральныя слоўкі, выкарыстаныя Ф. Скарынам чужы прыкметы іх распаўсюджвання ў бел. нар. гаворках. Усе палажэнні ілюстраваў значнай колькасцю прыкладаў з выданняў Ф. Скарыны і помнікаў бел. дэкавага пісьменнасці 15—17 ст. Даказаў, што Ф. Скарына зафіксаваў тыповыя рысы словаўтваральнай сістэмы старабел. мовы 1-й пал. 16 ст., адначасова выкарыстаў традыц. спадкі стараслав., стараж.-ўсх.-слав., стараж.-польскай, стараж.-чэшск. моў, што дазволіла істотна пашырыць гарызонты тэорыі і практыкі перакладу. У арт. аб Ф. Скарыне ў бібліяграфічным даведніку «Усходнеславянскія мовазнаўцы» (т. 1, 1976) прыкмеў бягр. звесткі пра бел. першадрукара, ахарактарызаваў яго перакладчыцкую, рэдактарска-каментатарскую і паліграф. дзейнасць, якая, на думку Б., была звязана з працай па дэмакратызацыі кніжна-слав. мовы з дапамогай старабел. мовы. Прадмовы і пасляслоўі Ф. Скарыны, як лічыў Б., уяўля-

юць узорную для таго часу бел. літ. мову і даюць багаты матэрыял для даследавання скарынаўскіх прынцапаў літ. апрацоўкі жывой нар. мовы. Б. лічыў, што Ф. Скарына з’яўляецца адным з заснавальнікаў бел. лінгвістыкі ў цэлым і бел. лексікаграфіі у прыватнасці.

Д.В.Дзятко.

БУЛЫКА Аляксандр Мікалаевіч (н. 18.3.1935, в. Селішча Навагрудскага р-на Гродзенскай вобл.), беларускі мовазнавец. Чл.-кар. НАН Беларусі (1994). Д-р філал. навук (1981), праф. (1992). Скончыў БДУ (1959). З 1965 у Ін-це мовазнаўства імя Я. Коласа Цэнтра даследаванняў бел. культуры, мовы і л-ры НАН Беларусі. Аўтар прац у галіне гісторыі бел. мовы, гіст. марфалогіі і лексікалогіі, марфалогіі і лексікалогіі сучаснай бел. мовы. Адзін з аўтараў і рэдактар «Гістарычнага слоўніка беларускай мовы» (вып. 1—37, 1982—2017), «Падручнага гістарычнага слоўніка субстантывы і лексікі» (т. 1—2, 2013), аўтар «Калятага гістарычнага слоўніка беларускай мовы» (2015), а таксама перакладных, тлумачальных афаграфічных слоўнікаў па сучаснай бел. і рус. мовах.

Шэраг навук. даследаванняў Б. прысвяціў мове выданняў Ф. Скарыны, у першую чаргу ў галіне афаграфіі і лексікі. У арт. «Адлюстраванне нечужых рыс беларускай мовы у выданнях Ф. Скарыны» (1968) і кнігах «Развіццё афаграфічнай сістэмы старабеларускай мовы» (1970), «Мова выданняў Ф. Скарыны» (1990) адзначыў, што правапісныя прыёмы пачынальніка бел. кнігадрукавання «не засталіся ізаляванымі фактамі ў гісторыі беларускай пісьменнасці. Яны служылі арыенцірам для многіх аўтараў і перакладчыкаў наступных дзесяцігоддзяў, асабліва калі ім даводзілася працаваць у галіне рэлігійных жанраў». Адметнасці лексікі выданняў Ф. Скарыны, роля першадрукара ва ўзбагачэнні і развіцці слоўнікавага фонду старабел. мовы паказаў у мануграфіі «Лексіка старабеларускай літаратурна-пісьмовай мовы XIV — сярэдзіны XVI ст.» (2016), артыкулах «Чэшская лексіка ў выданнях Ф. Скарыны» (1970), «Заходнеславянская лексіка ў выданнях Францыска Скарыны» (1988), «Лексіка выданняў Францыска Скарыны як крыніца «Гістарычнага слоўніка беларускай мовы» (2008), «Спадвечна беларуская лексіка ў выданнях Ф. Скарыны» (2009) і інш. Адзначыў, што ў слоўнікавым складзе выданняў Ф. Скарыны налічваецца каля 11 тыс. апелятываў (у т.л. 5058 дзея-

словаў, 3329 назоўнікаў, 1169 прыметнікаў, 670 прыслоўяў, 290 лічэбнікаў, займеннікаў і службовых слоў) і каля 3 тыс. уласных назваў (тапонімы і антрапонімы). Раскрыў семантаральную актыўнасць, даў іх генетычную характарыстыку (спрадвечна бел. лексіка: праслав., стараж.-рус. і уласнабел., царк.-слав. лексіка, лексіка чэшск., польскага, лац., ням. паходжання), паказаў тэматычную прыналежнасць, ступень прадстаўленасці ў перакладзеных кнігах Бібліі. Разгледзеў разнастайныя іншамовныя ўкрапленні, ужытыя ў перакладзе са стылістычнымі мэтамі. Вылучыў лексемы, уведзеныя Ф. Скарынам у лексічны склад старабел. літ.-пісьмовай мовы: *балька, бохань, бурсовата, гаплік, гарфа, драпехца, жывель, зыбітнік, крата, крштыца, кролік, лилія, майстер, насмева, нежить, гавь, пожиточный, покормь, похлебвати, похлеба, скиба, сполечный, танець, танцевати, устеклый, фарба, цимбалы, шалети, шафарь, шемрати*, якія потым атрымалі выкарыстанне ў пісьмовых крыніцах розных жанрава-стылявых разнавіднасцей 2-й пал. 16 — 17 ст., некат. захаваліся ў бел. мове да нашага часу. Б. звярнуў увагу на перакладчыцкі талент і шырокі

Г.Буралкін. Францыск Скарына, 2001.

Францыск Скарына : энцыклапедыя / рэдкал. : У.У. Андрыевіч (гал. рэд.) [і інш.], —
Ф84 Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2017. — 568 с. : іл.

ISBN 978-985-11-1033-5.

Падрыхтаваная ў год святкавання 500-годдзя беларускага і ўсходне-славянскага кнігадрукавання персанальная энцыклапедыя «Францыск Скарына» асвятляе жыццё і творчасць беларускага і ўсходнеславянскага першадрукара, асветніка Францыска Скарыны. Энцыклапедыя раскрывае шматгранны жыццёвы і творчы шлях Ф.Скарыны, аналізуе ўсе яго кнігі, іх змест, умовы падрыхтоўкі і мастацкае аздабленне, распаўядае аб краінах і гарадах, з якімі быў звязаны беларускі асветнік, дае біяграфіі людзей, з якімі Ф.Скарына быў звязаны пры жыцці ці якія аказалі ўплыў на яго кнігавыдавецкую дзейнасць, а таксама паслядоўнікаў першадрукара ў выдавецкай справе. Раскрываецца вобраз Ф.Скарыны ў беларускім кіна- і тэатральным мастацтве, жывапісе, літаратуры. Выданне будзе карысным для ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй і культурай Беларусі.

УДК [002.2+655.11](476)(092)(031)+929Скарына
ББК 76.11(4Бел)я2

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ